

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-669-0-12>

**POST-INDUSTRIAL SOCIETY AS A MODERN REALITY
AND UKRAINE'S PLACE IN IT**

**ПОСТІНДУСТРІАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК СУЧАСНА
РЕАЛЬНІСТЬ ТА МІСЦЕ УКРАЇНИ В НЬОМУ**

Oliynyk V. S.

*Ph. D. (Law),
Associate Professor of Department
of Law Enforcement
and General Legal Disciplines,
Educational and Scientific Institute
of Law and Social Technologies
Chernihiv Polytechnic National
University
Chernihiv, Ukraine*

Олійник В. С.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правоохоронної
діяльності та загальноправових
дисциплін,
Навчально-науковий інститут права
і соціальних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна*

Сучасна епоха – епоха тектонічних зрушень в історії всього людства, яку можна порівняти мабуть лише з переходом від первісного ладу до цивілізації або з переходом від епохи Стародавнього світу до епохи Середньовіччя. При чому, якщо вказані епохи змінювалися протягом тисячоліть-століть – сучасні зміни відбуваються протягом, фактично, десятиліть.

Більшість авторів міркують про процес переходу до постіндустріального суспільства, що почався, тобто до такого суспільства, яке у своїх основних системах сутнісно відрізнятиметься від основних характеристик індустріального суспільства. При концентрації уваги на окремих елементах соціальної системи щодо його опису можуть використовуватися й інші назви (наприклад, інформаційне суспільство, суспільство знань та ін.).

При цьому мова йдеться вже про зміну людини, як такої, аж до зміни її фізичної та психічної сутності. В даній роботі ми намагаємося дослідити які зміни відбулися, відбуваються та можуть відбутися в суспільній, економічній та соціальній сферах розвитку сучасного світу і чи можемо ми, на підставі цих змін, говорити про цивілізаційну та формаційну зміну в історії людства.

Індустріальне суспільство постає як потужний етап у розвитку цивілізації, де промисловість витісняє аграрні традиції, перетворюючи економіку на машину масового виробництва. У глибшому сенсі, індустріальне суспільство – це метафора переходу від органічного світу

природи до штучного ландшафту фабрик, де час вимірюється не сезонами, а змінами з виробництва. Воно вже не тільки економічна модель, а й ціла система цінностей.

У 1959 році, на міжнародному соціологічному семінарі у Зальцбурзі професор Гарвардського університету американський соціолог і футуролог Деніел Белл вперше ввів у науковий обіг термін «Постіндустріалізм». Він популяризував цей термін у своїй роботі «Наступне постіндустріальне суспільство: Досвід соціального прогнозування», що була їй було опубліковано у 1973 році [1].

Постіндустріальне суспільство – це стадія розвитку суспільства, яка слідує за індустріальною епохою і характеризується переважанням нематеріального виробництва, технологій та інформації. Воно символізує перехід людства до нової стадії, де знання, інформація та технології відіграють центральну роль у розвитку економіки та культури.

З питань змін в економіці, техніці, соціальній структурі суспільства у численних роботах футурологів виявлено загальні тенденції. Серед таких у сфері економіки зазвичай виділяється деіндустріалізація (зниження чисельності населення, зайнятого в промисловості; зростання сфери послуг; зростання вартості матеріальних благ інформаційної частки економіки та частки сфери послуг), зростання значення іновачій, нематеріальних активів, людського капіталу, збільшення ролі дрібносерійного виробництва, зростання значення «високих технологій», «економіки знань» та ін. Однак, погляди на характер впливу останніх на розвиток політичних інститутів на даний час нечисленні та суперечливі, як суперечливі й ті тенденції, що складаються у політичному житті [2].

Отже які зміни відбулися в суспільній, економічній та соціальній сферах в світі, враховуючи, які ми можемо говорити про зародження кардинально нової соціально-економічної формації.

Зменшенням ролі держав і поступова передача їх функцій наддержавним глобальним структурам. Футурологи говорять про постіндустріальне суспільство як про світ, у якому монополія на владу національної держави розвиватиметься. Конкуренцію їй з одного боку становлять транснаціональні, зокрема ті, що спираються на цифрову економіку, корпорації. Прийняті у тому середовищі норми, стандарти, рішення, вже мають величезний вплив на життя людей, порівнянний з впливом національних держав. З іншого боку, на зміну національній державі приходять регіональні та глобальні блоки держав, пов'язані подібністю культури та спільністю інтересів[3].

Цифрова трансформація.

Висока динаміка технічного прогресу у сфері цифрових технологій призвела до появи принципово інших технологічних компаній, що надають послуги у сфері соціальних комунікацій, новин, торгівлі, хмарних обчислень, інтернет-пошуку, реклами та ін. Функціонування цих компаній базується на застосуванні наскрізних цифрових технологій, таких як штучний інтелект, BigData, Blockchain, 5G, VR та ін. Транснаціональний характер діяльності зазначених компаній (наприклад Google, Apple, Microsoft, Twitter та інші), непорівнянна за своїм охопленням аудиторія надає їм величезні можливості з управління споживчими уподобаннями, громадською думкою, сприйняттям інформації, соціальними процесами, тим самим формуючи їх ринкову (і не тільки) владу. Характерною рисою сучасного етапу глобальної трансформації виступає визначальна роль цих компаній у соціальному житті суспільства. Управління інформаційними потоками та соціальними процесами у світовому масштабі дає менеджменту зазначених компаній та державним інститутам країн-резиденцій безпрецедентні за ефективністю та охопленням інструменти геополітичного впливу. Таким чином, можна ідентифікувати зазначених вище технологічних гігантів як один з інструментів глобальної трансформації.

Поява та стрімкий розвиток штучного інтелекту. ШІ може стати каталізатором змін в людському генофонді, котрі в довгостроковій перспективі призведуть до трансформації таких людських якостей, як емпатія, соціальні навички та інтелект. Ці зміни можуть радикально змінити те, що розуміємо під поняттям «людина».

Мова йде перш за все про всякого роду проекти радикальної перебудови людини, зокрема її генетики, про таке втручання у функціонування її мозку та психіки, котре привело б, по суті, до виникнення «нового виду», що істотно відрізняється від виду *Homo sapiens*

Подальше зростання ролі фінансового капіталу, його пріоритет над промисловим.

Максимальне зниження матеріального виробництва та зростання сфери послуг та торгівлі.

Глобальний вплив та масштаб діяльності технологічних гігантів визначає їхнє лідерство у рейтингах капіталізації та їх внесок у сукупне економічне зростання. Динаміка останніх десятиліть свідчить про зростання ролі цих підприємств та скорочення такої у тих, хто зосереджений на матеріальному виробництві.

Зміна соціальної структури суспільства. В соціальній сфері до них відносять формування «когнітаріату», зниження значення некваліфікованої праці, появу «прекаріату» та ін.

Висока швидкість та глибина проникнення культур. Цифрова трансформація визначає нові можливості для міжкультурних комунікацій та в разі прискорює культурну дифузію.

Впровадження цифрової валюти (CBDC). Цифрова валюта може спричинити зменшення анонімності транзакцій. CBDC потенційно дозволяє урядам та центральним банкам відстежувати всі операції користувача, порушуючи питання конфіденційності даних. Посилення контролю держави над фінансовими операціями може призвести до централізації влади та загрози демократичним свободам. Можливе збільшення інформаційного розриву, де більш забезпечені групи населення отримують найкращий доступ до освіти та інформації про CBDC.

Яке ж місце може зайняти Україна в постіндустріальному суспільстві.

На думку О.В. Чук, перш ніж розпочати розгляд перспектив України, необхідно встановити основні фактори, які впливають на трансформаційні процеси економіки та є невід'ємною частиною постіндустріального руху а це:

- людський капітал;
- інновації;
- інвестиції;
- інтеграційні процеси та глобальний капітал[4].

На сьогоднішній день це буде залежити, від того коли закінчатся бойові дії і в якому стані буде знаходитися економіка України на цей момент. Також треба враховувати, те що за даними ООН станом на 2026 рік, за кордоном знаходиться близько 6 мільонів українців[5], які складають, той самий людський капітал.

При цьому слід відмітити, що у 2018 році Україна посідала 102 місце у рейтингу цифрових послуг ООН, а до 2025 року піднялася на 5-те. Згідно з оцінками Світового банку (GovTech Maturity Index 2025) та ООН, Україна увійшла до групи лідерів (Group A) та до топ-5 країн світу за розвитком онлайн-послуг[6].

Таким чином можемо вести мову про глобальні зміни в соціальній, культурній та економічній сферах розвитку людства, що свідчить про перехід до нового, поки що невідомого, етапу розвитку людської цивілізації.

Не дивлячись на військовий стан Україна швидко лідирує в галузі цифрової трансформації, яка є одним з основних показників рівня постіндустріалізації країни. Але важко спрогнозувати ситуацію, яка буде складатися в економічній та соціальній сферах в Україні по закінченню бойових дій.

Література:

1. Деніел Белл. Прихід постіндустріального суспільства. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/bell.html> (дата звернення 10.03.2026).
2. Малишенко Л. О. Особливості функціонування політичних інститутів в умовах формування інформаційного суспільства. *Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. МОНмолодьспорт України, НУ ОЮА. Одеса : Фенікс, 2011. Вип. 12–18. С. 165–174.*
3. Стеценко Б. С. Становлення постіндустріальної економіки в Україні: міфи та реальність. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 27(2). С. 115–118. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_27\(2\)_24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_27(2)_24) (дата звернення 11.03.2026).*
4. Чук О. В. Становлення України як постіндустріального суспільства. *Історико-політичні студії. 2015. № 2. С. 120–127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipc_2015_2_14 (дата звернення 13.03.2026).*
5. UKRAINE SITUATION UNHCR's 2026 plans and financial requirements. URL: <https://share.google/KPSXmjmlIriQSFbyum> (дата звернення 19.03.2026).
6. GovTech Intelligence Hub. URL: <https://www.govtechintelhub.org/case-study-details/ukraine-s-digital-transformation-as-europe-s-digital-opportunity/aJYTG000000ZXF4A2> (дата звернення 19.03.2026).